

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Атанас Атанасов

За дисертационния труд на Петя Василева Диманова

„Ритмиката, музиката и звуковата картина като възможни заместители на липсваща драматургическа структура при невербалния театър и спектакли по нетеатрален текст“

За придобиване на образователната и научна степен „Доктор“.

НАТФИЗ „Кр. Сарафов“, Факултет „Сценични изкуства“, Катедра „Сценична реч“.

Петя Диманова е магистър по специалността „Ударни инструменти“ в Музикалната Академия, дългогодишен вокален педагог в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ /от 2009 година до настоящият момент/.

Творческата и биография е завидна за всеки активно практикуващ творец. Има десетки участия в театрални и филмови проекти. Работила е като композитор, студийен музикант и изпълнител в музикалната къща „Stars company“, Милано.

Носителка е на престижни номинации и награди от Съюза на композиторите в България, Фондация „АСКЕЕР“ и САБ.

Дисертационния труд е с обем от 122 страници и съдържа увод, четири глави, заключение, приноси и библиография.

Уводът на дисертацията предоставя подробна информация за общата характеристика на темата, методологичната основа, емпиричната база на изследването и практическата значимост на резултатите при конструирането на цялостен сценичен образ.

Като доказателствен материал в подкрепа на методологическите изследвания и практическа си дейност през годините, Петя Диманова прилага подробен списък от спектакли, в които ритмиката, музиката и звуковата картина са допълвали или изцяло замествали стабилна драматургична основа.

Спектаклите, в които ритмиката и вокалната композиция на авторката

концептуално заменят вербалното театрално действие са носители на престижни награди и са едни от най-значимите постижения на театъра в България през последните десетилетия.

В този смисъл не е случайно, че Петя Диманова е водещ вокален педагог в театралната Академия, където не само култивира гласовата и вокална техника на своите възпитаници, но експериментира с нови иновативни подходи в обучението по вокал, ритмика и звук.

Дългогодишното ни сътрудничество в ръководените от мен екипи на класове в специалността „Актьорство за драматичен театър“ е белязано с много добри резултати и успешни сценични постижения. Наред с традиционните музикални „Вечери на класа“, представяни пред публика, беше реализиран и дипломният спектакълът „НИЕ!“, който даде възможност на абсолвентите да заявят широкия спектър на своите вокални умения в общуването си, при което самите те са автори на невербално действена драматургия.

Категоричен съм в твърдението си, че едно от големите достойнства на практическата педагогическа дейност, което рефлектира и в научната разработка на дисертационния труд на Петя Диманова е формирането на умения и способности за изграждане на сценичен образ през вокална задача. Нещо повече - ритмическите и вокални упражнения елиминират голяма част от онези психофизически блокажи, чието преодоляване е основен проблем в първите години на обучението по основната дисциплина - „Актьорство за драматичен театър“.

В практико - методологичната основа на своя труд с цел детайлно изследване функциите на музикалната партитура в театралния спектакъл, за Петя Диманова водеща роля имат и съвременните постижения на когнитивната и личностна психология. Интересът на авторката към тези базисни за човешкото познание аспекти се отразява целево и резултативно и в аналитичната част на труда и в ролята и на педагог в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“

Познанията върху поведенческата психология на групата и индивида е особено ценна отправна точка в разбирането на специфичната връзка преподавател - студент. Това до голяма степен определя качествата на педагога и взаимното въздействие в общуването през годините на обучение. Връзката, осъществена на личностно, на сетивно ниво, при която се припознават, зачитат и ценят особените поведенчески характеристики на индивида и способността да бъдат култивирани и професионално

преосмисляни е най-доброто постижение на педагога в обучението по творческо мислене и реализация.

Обучението на студентите в театралната Академия започва и в продължение на четири години продължава да се осъществява преди всичко през Аз-ът на индивида. От „Аз в предлаганите обстоятелства“ в първите сценични опити до балансираната двойственост „Субект - Образ“ в дипломните спектакли.

В своите първи безсловесни етюди и упражнения нашите възпитаници очертават параметрите на своята:

1. Степен на образованост.
2. Културни интереси и различия.
3. Социална среда.
4. Приоритетни интереси и пристрастия.
5. Житейски опит.
6. Мотивационни способности.
7. Способност за личностно и сценично общуване и т.н.

Опитът и постигнатите резултати в педагогическата работа на Петя Диманова доказват, че тя умело владее механизми на поведенчески подход за творческо въздействие при общуването с неукрепналия професионализъм на студентите.

Като основно специфично качество в практическата работа на Петя Диманова със студентите отбелязвам:

1. Индивидуален аудиторен подход, съобразен с потенциалните възможности на студентите. Моделът на подобно обучение е успешен за мотивационните процеси на личността и дава положителни резултати в етапите на усъвършенстване на уменията и тяхното надграждане.
2. Взаимовръзка на обучението по „Вокал“ с учебния материал по АДТ, „Сценична реч“ и „Сценично движение“. Резултатите от този стратегически подход в екипната работа формират стабилна психо-физическа подготовка, владение на изразните средства и умения за тяхното комплексно експониране в различни сценични жанрове.

Наблюденията ми върху практическата педагогическа дейност на Петя Диманова се потвърждават от разработената теоретична част в ГЛАВА ЧЕТВЪРТА на нейната дисертация-„Дизайн на обучение“. Нещо повече-

намирам, че в своя обем, анализ и констатации нейният труд има научна стойност и за практическото обучение по актьорство, където:

1. Ритъмът не е производно на бързина и скорост, а осмислено сценично действие с точна посока и ясна цел.
2. Звукът е средство за въздействие, равнозначно на силата на словото.
3. Невербалното общуване активира творческото въображение.

Авторката подробно разработва значимостта на темата, основните цели, очакваните резултати и предлага подробен план на учебните модули. Според Петя Диманова в разписаната методология и методологични похвати:

„...огромна роля играе психологическата трактовка на театралната и музикалната методология, прийомите, инструментариума и похватите в специфичната дейност, която се осъществява в последователни процеси.“

За цялостното възприятие, разбиране и оценка на дисертационния си труд авторката залага на два фактора-обективен и субективен. От една страна тълкуване на симбиозата „звук-пространство“ чрез креативността и мисловния процес и от друга - „вътрешните взаимоотношения между параметрите на музикалната композиция изобщо и нашето съзнание“.

Адмиравам основните аспекти на обучение и възприятия, които са изповядани в Глава Трета и Глава Четвърта на дисертацията и които са творческо кредо в практическата дейност на авторката. Смятам, че това е едно от големите достойнства на „Ритмиката, музиката и звуковата картина като възможни заместители на липсваща драматургична структура при невербалния театър и спектакли по нетеатрален текст“.

Осъзнавам, че по-голяма част от своята оценка за дисертационния труд на Петя Диманова отделям на познанията си за педагогическия и опит. Осъзнавам също, че в своята рецензия не спазвам строг хронологичен анализ, следвайки поредицата от разработени глави и теми. Смятам обаче, че е коректно умерено да се дистанцирам от високите професионални познания на авторката в област, в която не съм пряко ангажиран специалист, и да отбележа онези най-значими постижения на Петя Диманова, които са обогатявали нашето творческо сътрудничество в театралната Академия и сценичните ни изяви в екипи извън нея. В съвместните ни професионални проекти специфичният „творчески дизайн“ на Петя Диманова е открявал неподозирани актьорски проявления.

В Първа глава на дисертационния труд - „Функции на ритъма и музиката в нетеатрална условност“, наред с увлекателното проследяване от примитивното зараждане на ритъма и праисторическата музика до превръщането им в самостоятелно изкуство и убедителен заместител на словесното театрално действие, авторката прави паралел между пространствените аспекти на музикалните форми и театралното действие. Убедителният анализ върху физическото и времево-условното пространство доказва и в теоретичен план опита на Петя Диманова в структурирането на полифоничен сценичен изказ. В частта „Пространство и образ в музиката“ на Първа глава твърдението: „Всъщност музиката не се определя от цели числа, а от пропорционални отношения, които задават по аналогия цялостното музикално изобразяване на света“ е в абсолютен синхрон с амбицията и възможностите на театралното „лицедействие“ времево и пространствено да предостави възгледите си за „живота на човешкия дух“.

Не съм привърженик на твърдението на К. С. Станиславски, който по този повод твърди: „Колко е трудно това да се направи без мизансцен, без предмети и мебели, на които актьорът да се опре, на които може да се облегне, около които може да създаде група.“ От практическия си професионален опит, натрупан през годините и прилагането на интердисциплинарни методи в обучение в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ мога категорично да заявя, че овладяната ритмична партитура и звук при експонирането на сценичния образ в много случаи представят не повърхностен и банализиран сценичен персонаж, а духът на уникална човешка същност.

Акцентите в дисертационния труд на Петя Диманова са заявени ясно още в неговото наименование: „Ритмиката, музиката и звуковата картина като възможни заместители на липсваща драматургическа структура при невербалния театър и спектакли по нетеатрален текст“. Намирам за уместно да допълня, че в своята същност, трудът дори надхвърля конкретната задача, която авторката си е поставила. Предоставеният материал дава възможност за ново осмисляне и неконвенционален анализ на драматургични текстове. Практическият опит на авторката и участието и в екипи, в които водещ постановъчно-концептуален принцип е вербалното сценично общуване ми дава основание да изразя желание в дисертационния труд да присъстват и примерите в работата на авторката, в които музиката е и равностоен партньор

на вербалния театрален акт. Убеден съм, че това ще обогати впечатленията от методологичния „дизайн“ на нейното творчество.

Отправна точка във Втора глава от дисертационния труд: „Функции на театралната музика в спектакъла“ е анализът на условните и безусловни понятия „Театър“ и „Музика“, зависимостта им от публичното възприемане, оценка и въздействие. Петя Диманова убедително разграничава същността на двете изпълнителски изкуства. За нея:

1. „Абстрактният свят на театъра винаги се оценява във връзка с реалния свят. Зрителите използват същите сетива в оценката си за нереалния свят, които биха използвали и при оценка на реалния свят... Публиката трябва да вярва в логиката и целостта на представения свят, в противен случай просто престава да изживява събитията като театър.“
2. „Тя /Музиката/ се случва в реалния свят само като изключение. Тя не е от света, вместо това тя прекъсва света, налага на света искания и създава състояния или зони на изключение, предоставя на слушателите шанса (частично) да напуснат реалния свят. Тя отваря портали, защото е свързана със света, чрез аналогия и метафора.“

Несъответствието и парадоксалната логика на обвързаност между Театър и Музика за Петя Диманова е тяхната драматургична двойственост и зрителска оценка върху контекста на действената партитура. Неин двигател е звукът и темпоритмичните му стойности, при които ритъмът на разказаната история е в пряка зависимост от ритъма, зададен от разказвача. Основните компоненти в овладяването на тази сложна практически осъществима постройка са мелодиката на отделните думи и словосъчетания, дъхът на гласа, природната даденост, диапазонът, тембърът, волевите усилия при артикулирането и модулирането на звуци.

В края на своята рецензия, бих искал отново да се върна към Глава Трета и Глава Четвърта от дисертационния труд на Петя Диманова. Ако четвъртата част се фиксира върху подробно разписаният дизайн на обучение, продължителността и конкретиката в разпределението на учебните модули, Глава Трета разкрива спецификата на педагогическата методология и аспектите, фокусирани от основната цел. Тя, според авторката е разкриване на прикритата същност, на психологическия Аз на субекта. От гледна точка на професионалния си опит и интереси намирам, че доказателствените тези в тази част на дисертационния труд са великолепно разработени в някои от

отделните части: „Практическо обучение на актьора“, „Психология на гласа“, „Навикът като психологическо понятие“, „Фазово-хипнотични състояния“ и „Факторът воля“.

В своята цялост, разработка и възможности за практическо приложение, Глава Трета е пример за пряка свързаност и взаимодействие с обучението по актьорство. Изводите в нея категорично очертават успешното позициониране на сценичния образ при :

- „Разширяване обхвата на присъствие.“
- „Фиксиране и изместване на точката на внушение.“
- „Провеждане на театрален образ през пеенето.“

Дисертационният труд „Ритмиката, музиката и звуковата картина като възможни заместители на липсваща драматургична структура при невербалния театър и спектакли по нетеатрален текст“ е отражение на богатия практически опит на Петя Диманова в структурирането на концептуален и многопластов звуково-ритмичен сценичен образ. Фактор за качествата и успехът на теоретичната защита е ползваната библиография и впечатляващият брой многоезични източници. Качеството на труда е в неговата актуалност и широкоспектърен сравнителен анализ на методологически модели, „представящи типологията на личността на актьора“ през Аз-а на неговия субект.

Оценявам разписаните от авторката научни приноси за изчерпателни и обективни.

Качествата на предложения дисертационен труд ми дават категорично основание да препоръчам на научното жури да присъди на Петя Диманова образователната и научна степен „Доктор“.

Гласувам с „ДА“.

Проф. д-р Атанас Атанасов

.....

15. 06. 2020 г.,
София